

Warszawa, 30 lipca 2026

Dr hab. prof. SGH Katarzyna Sadowy

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

Kolegium Zarządzania i Finansów

Katedra Ekonomiki i Finansów Samorządu Terytorialnego

ORCID 0000-0001-5791-2236

Recenzja rozprawy doktorskiej

„The Role of Green Spaces in Promoting Active Home-School Commuting Among Children from an Environmental Justice Perspective”

Autor: Mojtaba Khanian

Uniwersytet Łódzki

1. Podstawa recenzji

- powołanie na recenzenta zgodnie z decyzją Komisji do spraw stopni i tytułów naukowych Uniwersytetu Łódzkiego
- przedstawiona rozprawa doktorska.

Zgodnie z art. 187 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1571, 1871, 1897, z 2025 r. poz. 619, 620, 621, 622, 116) recenzent przeprowadziła analizę, czy rozprawa doktorska prezentuje wystarczającą wiedzę kandydata w dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W szczególności przedmiotem analizy jest to, czy przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

2. Dobór tematu

Podjęty temat należy uznać za jak najbardziej odpowiedni dla rozprawy doktorskiej, zarówno pod względem wyzwania naukowego, jakie stanowi, jak i aktualności poruszanych zagadnień z punktu widzenia badawczego i aplikacyjnego. Autor podjął się analizy roli obszarów i obiektów zieleni w przestrzeni miejskiej w rzadko podejmowanej perspektywie ekonomicznej. Słusznie argumentuje, że zapewnienie dostępu do zieleni miejskiej wzdłuż pieszych tras ma szczególne znaczenie w przypadku badanej grupy (małoletnich) i że zarazem korzyści, czerpane z kontaktu z zielenią w trakcie aktywnej

mobilności i ich rozkład między grupami społeczno-ekonomicznymi oraz w obrębie miast jest jak dotąd zagadnieniem mało rozpoznany. Na podkreślenie zasługuje ekonomiczne ujęcie, w którym zarówno koszty, jak i korzyści są ujmowane szeroko i dobrze osadzone we współczesnych nurtach ekonomii. Jednocześnie należy dodać, że stosowany warsztat naukowy ma charakter interdyscyplinarny i korzysta z metod i dorobku różnych dziedzin. Jest to jak najbardziej właściwe w przypadku zagadnień gospodarki miejskiej oraz kształtowania miast.

Na szczególną uwagę zasługuje powiązanie zagadnień dotyczących kosztów i korzyści na poziomie indywidualnym z wnioskami istotnymi z punktu widzenia rozwiązań planistycznych i instytucjonalnych, a więc rodzących także skutki ekonomiczne dla podmiotów sektora publicznego. W tym zakresie pojawiają się pytania o ten właśnie kontakt, który w pracy są jedynie zarysowany. Wybrana grupa jest z kolei szczególnie interesującą grupą dla badacza ze względu na swoje ograniczenia i potrzeby, charakterystyczne dla jej wieku. Zróżnicowanie sytuacji społeczno-ekonomicznej tej grupy użytkowników miast jest niewątpliwie ważnym tematem badawczym. Wpisuje się także w ważny w ekonomii temat nierówności.

Temat nadaje się na oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a cele rozprawy zostały sformułowane jasno i logicznie, w sposób odpowiedni do postawionego zadania naukowego w wybranej dyscyplinie.

3. Struktura rozprawy, strona formalna i redakcja tekstu

Struktura rozprawy wynika bezpośrednio z formalnej decyzji złożenia trzech artykułów naukowych opatrzonych wstępem i podsumowaniem. Tytuł rozprawy trafnie określa jej treść i obszar badań, odpowiada zawartości merytorycznej.

Struktura samych artykułów jest logiczna i w dużym stopniu wynika z wymogów stawianych strukturze artykułów naukowych.

Rozprawa obejmuje: streszczenia w języku polskim i angielskim; obszerne wprowadzenie stanowiące prezentację wiedzy ogólnej oraz uzasadnienie doboru Łodzi jako obszaru analizy; trzy artykuły naukowe we współautorstwie (z dominującym udziałem Autora rozprawy, co zostało szczegółowo wykazane oraz potwierdzone przez współautorów w załączonych oświadczeniach); dyskusję oraz wnioski dotyczące całości przedstawionej dysertacji. Wprowadzenie do rozprawy jest kompletne i wyczerpująco wprowadza w problem badawczy. Dyskusja i zaprezentowane wnioski trafnie podsumowują zaprezentowane badania stanowią logiczną konkluzję całej rozprawy.

Przedstawiona została bibliografia zarówno poszczególnych artykułów naukowych, jak i części stanowiących wprowadzenie oraz podsumowanie całości dysertacji.

Całość dysertacji obejmuje 117 stron, przy czym należy zwrócić uwagę, że charakter redakcyjny różni się ze względu na włączenie do rozprawy opublikowanych artykułów naukowych.

Rozprawa nie budzi zastrzeżeń pod względem redakcyjnym.

4. Ocena warsztatu naukowego i zastosowanych metod badawczych

Warsztat naukowy Autora oraz zastosowane metody badawcze należy uznać za odpowiednie do podjętego tematu oraz adekwatne w przypadku rozprawy doktorskiej. Autor prowadzi logiczną i spójną argumentację, poprawnie formułuje cele i hipotezy i umie je weryfikować. Wskazuje także ograniczenia badawcze oraz formułuje trafnie rekomendacje dalszych kierunków badań, dla których podstawą mogą być zaprezentowane wyniki.

Jak wspomniano, Autor korzysta z dość szerokiego spektrum narzędzi o charakterze interdyscyplinarnym.

5. Ocena szczegółowa poszczególnych części dysertacji

5.1. Wprowadzenie

Wprowadzenie do rozprawy jest stosunkowo obszerne wobec całego zakresu dysertacji (obejmuje ok. 20 stron), co jest słuszne z punktu widzenia powiązania prezentowanych artykułów oraz wskazania kontekstu badawczego i celów badawczych. Autor prezentuje w nim kolejne kluczowe dla całej rozprawy zagadnienia, to jest: zieleń miejską oraz mobilność w miastach w perspektywie mikro i makro; ujęcia ekonomiczne, jakie posłużyły do analizy związków pomiędzy zielenią i mobilnością; główny problem badawczy, jakim jest specyfika poruszania się po mieście osób małoletnich oraz kwestie związane z nią nierówności przestrzenne (niesprawiedliwości przestrzennej); wartości, jakie niesie kontakt wzrokowy z zielenią osób poruszających się w przestrzeni miasta; cele i hipotezy badawcze; charakterystykę artykułów naukowych stanowiących trzon dysertacji.

Autor postawił sobie następujące cele:

- identyfikacja społeczno-ekonomicznych i przestrzennych wzorców wizualnej ekspozycji dzieci na zieleń miejską wzdłuż tras aktywnej mobilności dzieci;
- identyfikacja wyborów pomiędzy długością tras pieszych dzieci a poziomem wizualnej ekspozycji na zieleń miejską;
- zrozumienie instytucjonalnych i planistycznych uwarunkowań sprawiedliwego dostępu do zieleni miejskiej wzdłuż tras aktywnej mobilności dzieci.

Cele te należy uznać za właściwie postawione i trafnie powiązane ze sobą. Prowadzą one od rozpoznania wzorców, poprzez efekty wyboru tras poruszania się po mieście aż po

określenie, jakiego rodzaju instytucjonalne uwarunkowania wpływają na sytuację, obecną, a więc mogą także służyć kształtowaniu przestrzeni sprzyjającej sprawiedliwości społecznej i dobrostanowi, przy zachowaniu racjonalnego działania na poziomie mikro i makro.

We wprowadzeniu Autor klarownie zarysowuje obszar badawczy dysertacji (w tym syntetycznie prezentuje go w rys. 1 na s. 12) oraz przedstawia obecny stan wiedzy. Należy podkreślić syntetyczne ujęcie różnych nurtów ekonomii, jaki stanowią kontekst analityczny analizy (rozdz. 2) oraz logiczne powiązanie prezentowanych artykułów z poszczególnymi nurtami ekonomii (Tab. 1, s. 28-29). Pewien niedosyt budzi w tym zakresie brak odniesienia do istniejących obecnie w ekonomii konfliktów pomiędzy różnymi szkołami i nurtami, które w znaczący sposób wpływają na rozwiązania instytucjonalne i politykę gospodarczą, także miast.

Autor trafnie pokazuje na podstawie literatury specyfikę grupy, jakie dotyczy dysertacja, przedstawia także przekonujące uzasadnienie dla doboru grupy w wieku 7-15 lat jako szczególnych użytkowników przestrzeni, choć to doprecyzowanie ma miejsce stosunkowo późno w kontekście całej treści wprowadzenia (s. 32).

Łódź pozostaje niewątpliwie miastem o dużym potencjale jako studium przypadku, ze względu na swoje uwarunkowanie historyczne, urbanistyczne, gospodarcze, społeczne i środowiskowe. Wskazane przez Autora argumenty wyboru Łodzi jako obszaru objętego analizą, tj. zróżnicowanie struktury przestrzennej (przy czym argumenty pierwszy i drugi należy uznać za bardzo zbliżone) oraz prowadzone działania rewitalizacyjne i planistyczne są odpowiednie i poprawnie powiązane z celami pracy.

Rozdział 7, zawierający definicje głównych pojęć/zagadnień kluczowych dla rozprawy porządkuje prezentowaną analizę.

5.2. Artykuł 1

Artykuł pt. „Exposure to greenery during children’s home–school walks: Socio-economic inequalities in alternative routes” we współautorstwie z E. Łaszkiewicz i J. Kronenbergiem prezentuje ocenę nierówności związanych z trasami poruszania się dzieci i porównanie tras najkrótszych, najprostszych i tych, które zapewniają największy kontakt z zielenią. Sposób wykorzystania dostępnych danych (doprecyzowane w porównaniu z wcześniejszymi publikacjami) oraz wykorzystanie przybliżeń (s. 39) obrazują zarówno wyzwania przyjętej metody badawczej, jak i możliwe rozwiązania problemu braku wystarczająco szczegółowych informacji. Niezależnie od samych wyników analiz (nie umniejszając ich wartości), artykuł stanowi z tego powodu wartość. Wykorzystane metody mogą stanowić inspirację lub wskazówkę dla innych badaczy łączenia danych statystycznych, mapowych, społecznych i ekonomicznych w analizie wartości środowiskowych i nierówności przestrzennych.

Wnioski płynące z artykułu wpisują się w istotny i coraz szerzej rozpoznawany w ekonomii problem najwyższych kosztów ponoszonych przez grupy mniej uprzywilejowane, w tym o niższym statusie społeczno-ekonomicznym. Zagadnienie nierówności społecznych w odniesieniu do analizowanej grupy małych dzieci zostało wykazane na przykładzie Łodzi, może jednak stanowić podstawę dalszych badań zarówno w odniesieniu do innych miast (w tym miast różnej wielkości), jak i innych aspektów danego zagadnienia (skutki ograniczonego kontaktu wizualnego z zielenią w tej grupie lub analiza kosztów finansowych i niefinansowych kształtowania przestrzeni w sposób zapewniający większą sprawiedliwość społeczną).

Artykuł stanowi interesujące studium przypadku, wpisuje się w szerzy kontekst współczesnych badań (co wykazują bogate i aktualne źródła literaturowe), a zarazem może stanowić krok w dalszej analizie zagadnienia.

5.3. Artykuł 2

Artykuł „Urban heterogeneity of the trade-offs between exposure to greenery and walking distance in children's home–school routes” we współautorstwie z E. Łaszkiewicz, J. Kronenbergiem i D. Sikorską przedstawia analizę związaną z kosztami i korzyściami wyboru trasy zapewniającej największy kontakt wizualny z zielenią oraz trasy najkrótszej. Dokonano w nim porównania pomiędzy możliwymi korzyściami zwiększenia kontaktu z zielenią, a kosztami wyboru dłuższej trasy. Artykuł stanowi prezentację wyników projektu Opus finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki 2020/39/B/HS4/03240.

Ponownie należy zwrócić uwagę na wyzwania związane z zapewnieniem właściwych danych oraz przyjęte metody, które mogą stanowić dobry wzorzec dla innych, podobnych analiz. Odnosi się to zwłaszcza do ustalenia faktycznych dostępnych tras pieszych, co stanowi zawsze wyzwanie dla badaczy i rodzi konieczność szczególnie starannej analizy przestrzeni (s. 52). Jakkolwiek wskazane koszty w postaci wydłużenia trasy można uznać za niewielkie (<10%, co oznacza kilkadziesiąt metrów), w literaturze i praktyce uznaje się, że piesi faktycznie wykazują silną skłonność do wyboru najkrótszej drogi, nawet więc tak niewielkie zmiany trasy mogą być faktycznie unikane przez użytkowników.

Artykuł ma charakter interdyscyplinarny i jego metody analityczne (zgodnie zresztą z wybranym do publikacji czasopismem naukowym) związane są z narzędziami analizy przestrzennej i geografii. Zostały jednak wykorzystane do analizy o charakterze ekonomicznym, chociaż brakuje nieco pogłębienia niektórych zagadnień, w szczególności wskazania szerszych implikacji gospodarczych związanych z omawianymi nierównościami. Mogą one stać się dalszym przedmiotem badań.

5.4. Artykuł 3

Artykuł „Greenery in the 15-minute city: Children’s walking accessibility and visual exposure to greenery in urban zones” we współautorstwie z E. Łaszkiewicz, J. Kronenbergiem, Francesc Baró i Yaryną Khmara odnosi się do rozwijającej się w ostatnich latach koncepcji miasta 15-minutowego oraz roli bliskości przestrzennej zróżnicowanych funkcji w mieście. W tym kontekście trasy poruszania się użytkowników oraz jakość tych tras ma w sposób oczywisty duże znaczenie, ze względu na potencjalne korzyści związane z mobilnością pieszą oraz na skłonność do wyboru określonych form mobilności. Artykuł stanowi prezentację wyników projektu Opus finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki 2020/39/B/HS4/03240.

Artykuł stanowi także kolejny element analizy obecnej w badaniach naukowych pogodzenia sprzecznych korzyści pomiędzy intensywną zabudową a zabudową uzupełnioną o wartościowe tereny zieleni. Jest to także istotne wyzwanie praktyczne dla gospodarki miejskiej. Argumentacja na rzecz uwzględnienia kontaktu wizualnego z zielenią w mieście 15-minutowym (a także mieście zwartym) jako ważnego czynnika dobrostanu i korzyści ekonomiczno-społecznych jest klarowna i dobrze przeprowadzona.

Zestawienie prezentujące zróżnicowanie do terenów zieleni w strefie 15 minut w Łodzi (s. 69) oraz analiza statystyczne (s. 70) jasno ilustrują prowadzoną argumentację. Wnioski dotyczące roli zabudowy wielorodzinnej w mieście (s. 74) są dobrze uzasadnione i stanowią ważny element analizy przyszłej pożądanego struktury przestrzennej miast.

5.5. Ocena wniosków

We wnioskach stanowiących zamknięcie całej dysertacji Autor w sposób syntetyczny odnosi się do postawionych celów oraz weryfikacji hipotez badawczych. Stwierdza, że w analizowanym studium przypadku, jakim jest Łódź, istnieją nierówności społeczno-ekonomiczne w zakresie ekspozycji wizualnej na zielen wzdłuż tras pieszych, nawet po uwzględnieniu różnic w wyborze tych tras. Oznacza to, że bez interwencji zewnętrznej grupy mniej uprzywilejowane nie są w stanie skompensować istniejących nierówności, nawet jeśli byłyby gotowe ponosić z tego tytułu dodatkowe koszty. Autor wnioskuje w związku z tym, że zwiększenie ekspozycji wizualnej na zielen często wymaga akceptacji dłuższych dystansów podróży, co wskazuje na kompromisy między dostępnością pieszą a ekspozycją wizualną na zielen, które różnią się w zależności od strefy miejskiej. Ten wniosek ma istotne znaczenie dla zróżnicowania społeczno-ekonomicznej poszczególnych stref miasta, co mogłoby być nieco bardziej rozwinięte we wnioskach końcowych. Jako trzeci element wniosków, Autor stwierdza, że ramy planowania skoncentrowane głównie na dostępności opartej na bliskości niekoniecznie zapewniają wysoką ekspozycję wizualną na zielen wzdłuż szlaków pieszych. Te ustalenia podkreślają znaczenie analizy jakości środowiska w sieciach ulicznych i wyraźniejszego integrowania zieleni ze strategiami mobilności i planowania miejskiego.

6. Konkluzja

Ocena przedstawionej rozprawy doktorskiej jest pozytywna. Autor wykazał się wiedzą oraz samodzielnością naukową, która jest odpowiednia dla ubiegania się o stopień naukowy doktora. Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, przy czym warto raz jeszcze podkreślić istotność i aktualność tematyki. Interdyscyplinarne podejście w zakresie metod analitycznych w połączeniu analizą o charakterze przede wszystkim ekonomicznym należy uznać za jak najbardziej stosowne w rozprawie w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Wskazane w recenzji wątpliwości czy komentarze mają charakter polemiczny i nie umniejszają wartości naukowej rozprawy.

W związku z tym stwierdzam, że w mojej ocenie rozprawa spełnia wymogi ustawowe i wnoszę o dopuszczenie mgr Mojtaby Khaniana do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora w dyscyplinie ekonomia i finanse.